

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי דיסר

גליון מס' 238

מסכת מנחות ס"ט-ע"ה

בס"ד, י"ט כסלו תשס"ד

השבוע בגליון

- ♦ כרוז בערב שבת - בשבת אסור לתלוש פירות מן העץ בעזרת השיניים!!!
- ♦ אכילה מן הקרקע, אינה נחשבת אכילה
- ♦ אכילת פרי עם הענף
- ♦ תוקפם של נדרי ושבויות בני נח
- ♦ "שלושים מצוות בני נח", היכן הן?

- ♦ מאכל שהחל להתעכל, שמו ומהותו עליו?
- ♦ דינו של מאכל אסור לאחר שהפך לחלק מגוף הבהמה
- ♦ ההבדל בין אכילת מאכל אסור לבין אכילת בשר אסור

- ♦ זהותם והגדרתם של מאכלים שנוצרו על ידי נס
- ♦ באיזה שמן נעשה נס חנוכה
- ♦ שמן שנוצר בנס, ראוי להדלקת נרות המנורה?
- ♦ דינה של תרנגולת שאכלה מאכלות אסורות
- ♦ דינם של חיטים שנבלעו במעי בעל חיים ונפלטו שלמים

דבר העורך

סיפורי הדף היומי

פועל קוריאני מסור ודיקן, סיים להבריג את המכסה המבריק של גלגל המכונית במפעל הרכב "יונדאי" שבקוריאה, טפח על מכסה המנוע שלה ושילח אותה לאוניית המשא בדרכה לארץ ישראל. הוא לא ידע, כי בזה הרגע הוא סיים את בנייתו של... בית מדרש על קפיצים!

נשמע הזוי? לא ב"מאורות הדף היומי". הרב חנוך יצחקי שליט"א והרב בן ציון פרישמן שליט"א, מרבני בית מדרשנו, מקדישים מזמנם לפעילות תורנית בעיר הרצליה.

"בשבוע שעבר", הם מספרים וחיוך על פניהם, "הופענו בשעה היעודה לבית המדרש שבו היינו אמורים למסור שיעור, כל אחד לקבוצה אחרת, ונוכחנו, כי חברי השיעור של הרב פרישמן עומדים מחוץ למבנה וגמרותיהם בידיהם. התברר, כי חלק המבנה שבו נמסר השיעור נעול על מסגר ובריה, ובהעדר מפתח, תהו הנוכחים כדת מה לעשות באותו יום.

"עמדתי איתם ביחד", הוא מספר, "ואז נשמע קולו של אחד מחברי השיעור: כבוד הרב, מה הבעיה, נלמד במכונית שלי. על השיעור אנחנו לא מוותרים. וכך, חלק מחברי השיעור נכנסו לתוך המכונית, החלק האחר התיישב על כסאות פלסטיק סביבה, בעל המכונית הדליק את האורות הפנימיים של הרכב, ואש התורה הוצתה בלהט.

עובדים ושבים התקרבו בחשש ושאלו: "יש חדשות מיוחדות? קרה משהוא? הא? מה אתם עושים, לומדים?" הרימו גבה או שניים והמשיכו בדרכם, כשבלבם הרהור

דף סט/ב חיטים שירדו בעבים מהו

זהותם והגדרתם של מאכלים שנוצרו על ידי נס

בגמרתנו אנו מתוודעים לחיטים שמעולם לא נזרעו, לא צמחו בקרקע וכמובן לא נקצרו, אלא "ירדו בעבים", היינו: גשם של חיטים ירד מן השמים. סוגייתנו דנה על מהות החיטים הללו בנוגע להקרבתם כמנחות וכשתי הלחם. כיצד אירע פלא שכזה? לדעת רש"י (ד"ה "שירדו בעבים"), עבים שבאוקיינוס בלעו לתוכם ספינה עמוסה בחיטים ופלטו אותה בארץ ישראל. רבינו תם (תוס' ד"ה "חיטים") תמה על דבריו, שאם כן, מדוע הגמרא מסתפקת אם חיטים אלו הרי הן כחיטים שגדלו בארץ ישראל, וכי בגין הופעתן באופן מוזר בשמי ארצנו השתנה מקום גידולן? לפיכך הוא מבאר: "אלא נראה לי דעל ידי נס ירדו בעבים".

בעל ה"נודע ביהודה" (שו"ת תניינא או"ח סי' ס"ז) נשאל, הרי החיטים שירדו מהעננים התחמצו ואינן ראויות למנחות ולשתי הלחם, שאינם באים חמץ. והשיב, כי המדובר על "גשם חיטים" בלבד, ללא תערובת מים, וגם לפי שיטת רש"י שהמדובר בעננים של ממש שבלעו לתוכם את החיטים, יש לומר שהחיטים היו נתונים בתוך שקי עור אטומים למים.

נס חנוכה: ומכאן, לימי החנוכה הממשמשים ובאים. ידועה היא קושיית ה"בית יוסף" (סי' תר"ע), מדוע נקבעו שמונה ימים להדלקת נרות החנוכה, בעוד שהנס התרחש במשך שבעה ימים בלבד, שכן, בפך השמן היה די כדי הדלקת היום הראשון. באחד מתירוציו עונה ה"בית יוסף", כי ביום הראשון, לאחר שיצקו שמן מן הכד למנורה, הכד נותר מלא שמן כבתחילה. נמצא, שהנס התרחש כבר ביום הראשון.

שמן שנוצר בנס, ראוי להדלקת נרות המנורה? בעולם הישיבות ידועה התייחסותו של הגר"ח מבריסק זצ"ל, אשר שאל על תירוץ זה, הרי את נרות המנורה יש להדליק ב"שמן זית", ואילו שמן תוצר נס אינו כשר להדלקה, ואם נס השמן התבטא בהתרבותו, לא היה ניתן להשתמש בו להדלקת נרות המנורה. אולם, אם הנס התרחש על ידי שכמות שמן מעטה דלקה שעות רבות, אזי, אין בכך כל פסול.

סיוע לסברה זו, ששמן של נס אינו כשר, נמצא במקור קדום ביותר: הרד"ק (מלכים ב' ד/ז) מביא בשם התוספתא, כי אלישע הנביא הורה לאשת עובדיה, כי השמן אשר ניגר בנס מכלי אחד, ובו מילאה כלים רבים, אינו טבל ואין צריך לעשרו, "דמן ניסא הוא" (ימקראי קודש", חנוכה, סי' ג').

לעילוי נשמת

מרית **שרה (חיה גיטל) ברגר** ע"ה
ב"ר משה ז"ל
נלב"ע י"ז כסלו תשס"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י חתנה ובתה ידידנו
הר"ר דוד וזהבה רובנר שיחיו - פ"ת

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' **מאיר ברסליווער** ז"ל
בן הרב מנחם מנדל זצ"ל נלב"ע י"ט כסלו תשמ"ד
והוגתו מרת **בלומה רבקה** ע"ה
בת הר"ר מנחם ראובן ז"ל נלב"ע י"ז כסלו תשנ"ח
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י בנם ידידנו הר"ר **חיים דוד ברסליווער** ומשפחתו שיחיו - רמת גן

לעילוי נשמת

מרית **גישה סגל** ע"ה
ב"ר מנחם מנדל תלמוד ז"ל
נלב"ע כ"ב כסלו תש"ן
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנה ידידנו
עו"ד הר"ר **מנחם סגל** ומשפחתו שיחיו

נשמת אדם

הר"ר **יעקב מנחם אדורס** ז"ל ב"ר בן-ציון וגיטל הי"ד
נלב"ע כ"א כסלו תשס"ג
ת.נ.צ.ב.ה.

נר ה'

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

קטן, ללא ספק, על כך שהתורה הקדושה
כה אהובה על לומדי השיעור.
היה זה השיעור המרתק ביותר שמסרתי
בימי חיי.

☆☆☆

הרב י. ש. שליט"א, מרבני בית מדרשו,
מבקש לספר על תופעה אנושית מרתקת
ביותר, לה היה עד בשיעור הדף היומי
הנמסר על ידו.

"אני מוסר שיעור בדף היומי החל מתחילת
המחזור הנוכחי, באחד מבתי הכנסת
המפורסמים באזור גוש דן.

גבאי בית הכנסת הוא אדם בעל דעה
עצמאית, שאינו חושש להביעה בכל מקום
שנראה לו כי יש צורך בכך. באתי אותו במגע
מידי יום, מאחר שהוא משתתף בשיעור
הדף היומי באופן קבוע, ומשכך, התרגלתי
לאופיו ולמהלכו.

לקראת סיום מסכת ברכות, ביקשתי את
שיתוף להזמין לסעודת הסיום מרצה
מכובד, בעל פה מפיץ מרגליות והוא נתן את
הסכמתו.

מה אומר ומה אדבר. הרב האורח החל
לדבר בשטף, הדברים הלכו מפיו
ובהתרגשותו החל למסור בפניהם שיחה
מוסרית, שכמוה ניתן לשמוע בהיכלי
השיבות לפני התקיעות. בחשך רב הפניתי
את עיני לעבר הגבאי המכובד, וראיתי
יושב מתוח כשזרועותיו שלובות ואגרופיו
קמוצים בעוצמה בלומה. חששתי
לבריאותו. עיניו בלטו בכעס והוא גחן
בדריכות לעבר הנואם.

ארבעה פרקי תהילים נשאתי בלחש, עד
שהמרצה סיים את דבריו הנלהבים. ברוך
ה' לא קרה מאומה.

אני לא נשאתי את פני לשוחח עם הגבאי על
מה שאירע. עם סיום הערב נחפזתי לביתי,
ומעולם לא דיברנו על הנושא.

חלפו עברו להם מספר שנים, וכפי שכל
מגיד השיעורים יודעים, חווים ומרגישים,
גם חברי השיעור "שלי", השתנו עם הזמן.
אני מתכוון לכך, שמאמר חכמינו זכרונם
לברכה, כי התורה הקדושה הרי היא סם
חיים לאדם, לא דילג מעל לראשם. אנשים
זועמים מתרככים, בני אדם קצרי רוח
רגועים קמעא, בעלי חוש ביקורת לומדים
לראות גם את הטוב שבזולת, ובכלל, אט
אט אנשים הופכים לבני אדם שניים מאד
לשהות בחברתם. התורה מכילה את כל
הטוב שבעולם, ומי שטועם ממנה מתמלא
בצוף מתוק שאין כמוהו.

לקראת הסיום האחרון של מסכת זבחים,
הגבאי פנה אלי וביקש ממני להזמין את...
המרצה ההוא מן הסיום של מסכת ברכות.
חשבתי שהוא הספיק לשכוח מה אירע אז.
אני לא שכחתי. באותו מעמד הבטחתי
לעצמי, שלעולם לא אכניס את עצמי
לאירועים מביכים כל כך. לפיכך, הזכרתי לו
בעדינות "אתה מתכוון לרב ההוא שדיבר
כאן בהתלהבות על..." הוא לא הניח לי
להשלים את המשפט. "כן, בוודאי, הוא
מדבר נהדר..."

הוא בא. מסר הרצאה מרתקת גם הפעם,
שיתוכה זהה, פחות או יותר לדרשה שנשא
בסיום הראשון. הפעם הזו, הגבאי המכובד
ישב נינוח על כסאו, וככל שהרב המרצה
הגביה את קולו והתרגש, נענע הגבאי
בראשו בקצב גובר והולך, כמסכים עם כל
מילה שנאמרה.

נחוו של הדף היומי.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין,
או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,
ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93

ברכת התורה העורך

כמובן, כי מגמרתנו, לפי פירושו של רבינו תם, עולה להיפך. שכן, כפי שחיטים שירדו
בנס, חיטים המה, כך גם יש לומר, כי שמן שנוצר בנס הרי הוא שמן, ולכאורה, אין כל
עילה להבדיל בין חיטי נס לשמן נס.

קושיה עצומה זו, הביאה את הגר"ד סולובייצ'יק זצ"ל מירושלים, נכדו של הגר"ח,
למסקנה, כי שמועה זו בשם הגר"ח אינה נכונה ("ימי החנוכה", להרב י"א שכטר, עמ' א'), אלא
תוצרי הנס נקראים כשם החפץ שבצורתו נוצרו. ואילו אלישע אשר הורה לאשת
עובדיה לבל תעשר את השמן שנוצר בנס, לא הורה כן משום ששמן של נס אינו שמן,
אלא משום שרק מאכל שגידולו מן הארץ חייב בתרומות ובמעשרות, ושמן זה לא היה
גידולו מן הארץ (שם, עמ' ג', ועיי' "דרך אמונה" ח' תרומות פ"ב הל' א' בביאור הלכה ד"ה "אוכל").

"שמן זית" - שמן מן הזית דווקא: אולם, יש שטענו, כי אף לאחר שנוכחנו כי ניתן
להשתמש בחיטי נס למנחות ולשתי הלחם, עדיין אין להוכיח מכך כי ניתן להשתמש בשמן
שנוצר על ידי נס, להדלקת נרות המנורה בבית המקדש. שכן, למנחות ולשתי הלחם יש
צורך בחיטים, וחיטי נס, אכן חיטים הנה. ברם, לגבי הוראת התורה ליטול שמן זית עבור
מצוות הדלקת המנורה, אין הדברים ברורים. מחד, יתכן שכוונת התורה היתה לסוג
החומר שישמש לבעירה. מאידך, יתכן שכוונה היתה שאת נרות המנורה יש להדליק
ב"שמן זית" בלבד, היינו: בשמן שהופק מן הזית. מעתה, שמן שנוצר על ידי נס, אינו כשר
למצוות הדלקת נרות המנורה, שהרי אינו שמן שהופק מן הזית ("ימי החנוכה" שם, בשם כלי
חמדה, ויקהל, ועיי' מה שהעיר על זה). [ועיי' עוד ב"מקראי קודש" בעניין שמן של נס והחילוק בין נתרבה על
ידי נס או התחדש בנס].

דף סט/א חטין שבגללי בקר ושעורין שבגללי בהמה מהו

דינה של תרנגולת שאכלה מאכלות אסורות

לפני למעלה ממאה שנים, יהודי שעסק בפיטום אווזים פנה אל המהרש"ם בשאלה
מעניינת, והתשובה שקיבל מעניינת עוד יותר. למפטם האווזים נודע, כי בשר סוסים
יפה לפיטום אווזים, ומיני אז כרת ברית עם סוחרי הסוסים, שיעבירו אליו את
הסוסים הכחושים שלא יצלחו עוד לעבודה, כדי שישמשו כמאכל ערב לאווזיו. ביום מן
הימים החלה לנקר בליבו המחשבה, כי לא כהוגן הוא עושה, ושמה בשר האווזים אינו
מותר לאכילה, שכן, כל עיקרו לא בא אל מן הסוסים, אשר הם בעלי חיים האסורים
באכילה. המהרש"ם ("דעת תורה" י"ד ס"י ס"ק ד' ו') לא דחה את השאלה על הסף, ואף
הורה כי אכן היהודי צודק! לחיזוק דבריו הוסיף מעשה בגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל,
שבעת רבנותו בברודי, הובאה לפניו אווזה "לשאלה", וכאשר הבחין כי שמנה היא עד
למאד, חקר את בעל האווזה וכאשר התברר לו כי נהגו לפטמה בבשר חזיר, הורה כי
אסור לאוכלה. על הסברות המשמשות כבסיס לפסק הלכה זה ועל השיטות החולקות,
במאמר שלפנינו.

חיטים שנבלעו במעי בעל חיים ונפלטו שלמים: גמרתנו דנה בדבר מהותם של עצמים,
חיטים, כלים, בעלי חיים, שנאכלו על ידי בעל חיים ולאחר מכן נפלטו ממנו. אחד
הנידונים הוא לגבי חיטים שנאכלו על ידי בהמה, הכשרות הן למנחת העומר, או שמא
לאחר שנבלעו בגוף הבהמה בטל שמן כחיטים. הגמרא מסיקה, כי כל עוד החפץ הבלוע
נותר שלם כמות שהיה, שמו ומהותו עליו כבראשונה, מאחר שמעולם לא פרחו הימנו.
אולם, מאכל שהחל להתעכל, בטלה מהותו והרי הוא נחשב כחלק בלתי נפרד מבעל
החיים שבקרבו נבלע.

מאכל שהחל להתעכל, שמו ומהותו עליו? לדעת הרמ"א (עיי' שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א
ס"י קמ"ז), מחלוקת עצומה נחלקו הראשונים בגמרא זו. בעלי התוספות מפרשים במסכת
תמורה (לא/א ד"ה "שינקיה"), כי דברי גמרתנו, שמאכל שהחל להתעכל מאבד את מהותו
העצמית והרי הוא חלק מבעל החיים, אינם אלא לגבי הלכות טומאה. כלומר, בעל
חיים אינו מקבל טומאה, ולפיכך אומרת הגמרא, כי גם חפץ שנבלע בתוכו והחל
להתעכל, אינו מקבל טומאה. אולם, עדיין לא סרו מעליו תכונותיו, שבעטיים נאסר
לאכילה [וכפי שהתורה אסרה יוצא מן האסור, בכורות ו/ב א"ג"מ שם].

ואילו בעלי התוספות בסוגייתנו ("ד"ה "ידבלע") וראשונים נוספים (הרי"ש והרא"ש בפיי"א מאהלות
מ"ז והר"מ מפונטיוא שברא"ש בכורות דף ז', ורי"ת בתוס' בכורות שם ד"ה "דג") סוברים, כי מאכל שהחל
להתעכל במעי בעל חיים, נחשב כעצם מעצמיו וכבשר מבשרו לכל דבר ועניין, והוא
מאבד את מהותו. אומנם, מאכל המופק בידי אדם מדבר מאכל אסור - אסור באכילה,
אך כאשר התהליך נעשה בטבע הבריאה, הרי זה שינוי מהותי המנתק את המאכל
ממקורו ומצמיח לו שם חדש (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ה ס"ה ה').

דינו של מאכל אסור לאחר שהפך לחלק מגוף הבהמה: מדעת בעלי התוספות בתמורה
הסיק הרמ"א הלכה מחודשת (יו"ד ס"י ס"ק א'), כי בהמה שהתפטמה כל ימיה במאכלות
אסורים, אסורה לאכילה! שכן, ברור לכל, כי כל מאכל שמקורו במאכל אסור - אסור
באכילה. ואף אם שינו את צורת המאכל ואת טעמו באמצעים כימיים, עדיין אסור הוא
באכילה [ראה בהרחבה בגליון 208 במאמר אודות הגילטין]. מעתה, מאחר שגופו של כל בעל
חיים ניזון מן המאכלים המתפרקים בקרבו והוא שואב מן הרכיבים הללו את
המרכיבים החיוניים לו ומפריש את היתר, נמצא, שבהמה שאכלה מאכלות אסורים,
הרי היא מאכל אסור שאמנם צורתו וטעמו השתנו, אבל מאכל אסור הוא נשאר (עיי'
שו"ת "אגרות משה" שם), שהרי לדעת בעלי התוספות בתמורה, תכונותיו של מאכל שהחל
להתעכל אינן סרות מעליו. אמנם, אם הבהמה אכלה גם מאכלות מותרים, היא מותרת,

פנינים

...אהל החי"י

בגמרא נאמר, כי ענף עץ ערלה ועליו פירות שהורכב בעץ בוגר, עדיין ערלה הוא. אולם, בעלי התוספות (ד"ה "דאמר") מוכיחים, כי אם לא נשא פירות, הוא בטל לעץ ואינו ערלה כלל.

מדן זה הוציא הגר"י קנייבסקי זצ"ל הלכה מעניינת.

מה דינו של אבר מן המת, המטמא באוהל, שהושלל באדם חי. האם הוא עדיין מטמא גם לאחר ההשתלה, וכחן אינו רשאי לשהות במחיצתו של אדם זה?

נראה, הוא אומר, שכשם ש"ילדה שסיבכה בזקנה בטלה", כך בטל אבר זה לגוף החי, ואינו מטמא עוד באהל (כתבי קה"י החדשים, אהלות).

דף עב/א חביבה מצוה בשעתה

קרבן כראוי

בתפילת מוסף של שבת אנו אומרים: "ותצונו ה' אלוהינו להקריב בה קרבן מוסף שבת כראוי".

מהו 'כראוי' זה, נשאל הגרמ"ד סולוביצקי שליט"א, ראש ישיבת בריסק.

יש לומר, ענה, שהכוונה היא, שאף שניתן להמתין עם הקרבת החלבים והאיברים של הקרבן עד מוצאי השבת, מכל מקום, המצוה היא לעשות כראוי ולהקריבם בעוד יום, כאמור בסוגייתנו, משום ש"חביבה מצוה בשעתה". זהו, איפוא, קרבן "כראוי" ... ("שי לתורה", ר"ה יו"כ, ק"ג).

דף עד/ב עובד כוכבים ליבו לשמים

גוי אינו מוכן להקריב שלמים

גמרתנו מבארת, כי נכרי שהקדיש קרבן שלמים, שבשרו נאכל על ידי הבעלים, יש להקריבו כליל כעולה, שכן "עובד כוכבים לבו לשמים", היינו: "כוונתו הוא שיהא קרבנותו כליל לשמים ולא שיאכלו (רש"י ד"ה 'לבו לשמים')."

מפרש בעל ה"שואל ומשיב" (בדברי שאול לויקרא מג), כי הרמב"ם, בספרו "מורה נבוכים", נותן טעם להקרבנות הקרבנות, בכך שיש צורך להפחית בחשיבות בעלי החיים, אשר אומות העולם עובדים אותם כאילולים. הרמב"ם תמה עליו, שכן היה לומר כן אם היו אוכלים את כל הקרבנות, אך משמקטריים אותם על המזבח, הקרבנות אינה אלא כבוד להם.

גם להלן (ק"א) נאמר, שאף הגוים מכנים את הקב"ה "אלוהי האלהים", היינו שמוזים בו, רק שסבורים כי יש גם 'ממוצעים' שניתן לעובדם.

על כן יתכן שגוי ידור בלב שלם **עולה** לה, שהוא "אלוהי האלהים", אולם לא יתכן שידור בלב שלם **שלמים**, שהוא קרבן שחלקו נאכל בידי אדם, שכן, בכך הוא מבזהו ואינו נודר בלב שלם... ("פירות תאנה").

דף עד/ב יין כדברי ר"ע לספלים

הסנדק שותה את היין!

מצות המילה, כותב ה"תורת חיים" (סנהדרין פט ד"ה אם אני), היא כקרבן עולה. לכן נוהגים למול בבית הכנסת בצד צפון. אף רגלי הסנדק נחשבות כמזבח. לפיכך, הוא כותב, את כוס היין נותנים **לסנדק** שישתהו, משום שעולה טעונה נסכים, ומילוי גרונו של הסנדק כניסוך היין לספלים שבמזבח!... הוא אף כותב, כי שלא כמנהגנו כיום, על הסנדק להחזיק את התינוק בעת הברכות, והוא ישתה את הכוס (עיי"ש).

משום שלא ניתן לקבוע באופן חד משמעי, שמקור בשרה מן המאכלות האסורים. **להלכה, האיסור פורח מן המאכל, עם ספיגתו בגוף הבהמה:** אולם, הש"ך (שם ס"ק ה'), ועמו חבל אחרונים, חולקים על הרמ"א, והם מתירים לאכול גם בהמה שהתפטמה ממאכלות אסורים כל ימיה, מאחר שלדעתם, לא נתכוונו הראשונים לאסור את בשר הבהמה כי אם את המאכלים המתעכלים במעיה בלבד, אך לאחר שנהיו חלק מגופה פרח איסורם, וכן נוקטים להלכה [אולם, בהמה שאכלה איסורי הנאה, אסורה. ועיי"ש אג"מ שחלק].

ההבדל בין אכילת מאכל אסור לבין אכילת בשר אסור: כעת, נשוב לאווזים המפוטמים, ונחזה בסברה מתוקה מדבש שחידש המהרש"ם. נוכחנו, כי להלכה, אין לאסור אכילת בעל חיים שהתפטם ממאכלות אסורים, ובכל זאת, רבי שלמה קלוגר זצ"ל והמהרש"ם, אסרו אכילת אווזים שעיקר פיתומם בבשר סוס ובבשר חזיר. וטעמם, כי לא הורו הפוסקים שמאכלות אסורים מאבדים את מהותם במעי בעל החיים, אלא לגבי מאכלות אסורים שאינם בשר. שונה הוא הדבר בבעל חיים האוכל בשר, שכן, כאשר בעל חיים אוכל פרי אסור, כגון, תרומה, טבל וכדומה, נקל להבין כי שמו ומהותו של המאכל סרו ממנו. בעבר היה פרי ועתה הפך לבשר. אכן, שינוי מהותי. אולם, כאשר אווז אוכל בשר סוס, לא התרחש כל שינוי מהותי - תחילה היה בשר, וכמו כן עתה הוא בשר! ולפיכך, איסורו אינו פוקע ממנו.

אמנם, הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שם) המרחיב ומפרט ומסכם נושא זה בארוכה, חולק בתוקף על חידוש זה, מאחר שלדעתו, תהליך העיכול מבטל את מהות המאכל די הצורך כדי להצמיח את איסורו משכבר הימים.

דף ע"א ואי גחין ואכיל

כרוז בערב שבת - בשבת אסור לתלוש פירות מן העץ בעזרת השיניים!!!

במקומות רבים הכרוז מסובב ברחובות העיר בערבי שבתות ומכריז על זמני כניסת השבת, ויש שאף מוסיפים ומזכירים שאין לצאת מן העיר זמן קצר לפני כניסת השבת, כדי להמנע מחילולי שבת. בעל ה"בכור שור" (שבת ע"ג) ממליץ על כרוז מסוג אחר. הוא מספר, כי בעיר מגוריו היה אדם שיצא בכל שבת לפרדסים כדי להזהיר את עמי הארץ לבל יתלשו פירות בפייהם, "וכן ראוי בכל מקום למנות אנשים על זה, עד שישתקע הדבר ולא יעשה כן בישראל". בימינו, אין צורך להכריז על כך, אך מעניין להתחקות אחר הפולמוס המרתק בנושא זה, שמקורו בסוגייתנו.

אכילה מן הקרקע, אינה נחשבת אכילה: ישראל שאכל תרומה במזיד, חייב מיתה. גמרתנו דנה, אם תתכן אפשרות שתבואה תקבל דין "תרומה" עוד בטרם קצירתה, בעודה מחוברת לקרקע [תרומה ממחובר לא ניתן להפריש, אלא שגמרתנו דנה בתרחיש מסויים היוצר מצב של תרומה מחוברת לקרקע], ובהקשר לכך הגמרא אומרת, כי ישראל האוכל מתרומה זו כמות שהיא, מחוברת לקרקע - פטור, משום ש"בטלה דעתו אצל כל אדם", היינו: אכילה באופן מוזר כל כך, אינה נחשבת לאכילה כלל (רש"י ד"ה "ואי גחין ואכיל לה").

תלישת פרי בשבת באמצעות השיניים, אסורה מן התורה או מדרבנן: מתשובות הלכתיות שנכתבו על ידי האחרונים אנו למדים, כי בעבר בפי עמי הארץ ובפי הילדים היה רווח, כי בשבת מותר לתלוש פרי באמצעות השיניים, משום שזו תלישה שלא כדרך, וכמבואר בסוגייתנו, בטלה דעתו אצל כל אדם (שו"ת "הר הכרמל" א"ח סי' כ"ג). אולם, האחרונים מוחים על כך בתוקף וטוענים כי אף שמדאורייתא הדבר מותר, פעולה זו אסורה היא מדרבנן ("מגן אברהם" סי' שליו, ופסק כן בגר"ז סי' שליו סעי' ט"ז).

איסור דרבנן בלבד? תמה בעל ה"בכור שור", מי לנו גדול מרש"י (סוכה לז' ד"ה "אבל אתרוג") אשר קבע מפורשות, כי התולש פרי בשיניו, "אין לך תולש גדול מזה"! [אולם, חבל אחרונים מפרשים שכוונת רש"י מדרבנן, עיי' שער הציון סי' שליו אות מ"ג]. ברור, איפוא, הוא מסכם, כי יש לחלק בין התולש פרי מחובר בשיניו, לבין האוכל פרי מחובר. חכמים בסוגייתנו מתייחסים אל האוכל במחובר כמי שבטלה דעתו אצל כל אדם, משום שהוא נוהג באופן משונה ביותר. אולם, תלישת פרי באמצעות השיניים אינה מעשה מוזר עד כדי כך המכליל את עושהו בהגדרת "בטלה דעתו אצל כל אדם", ולכן הורה רש"י כי התלישה אסורה מדאורייתא.

אולם, יש המבארים, כי אין כל הבדל בין מעשה תלישה בפה לבין מעשה אכילה בפה, אלא שסוגייתנו עוסקת באדם האוכל משיח, ועליו לגהור על הארץ כדי לאכול ממנו, וכלשון הגמרא "גחין ואכיל" [בצירוף עם האכילה מן המחובר]. פעולה זו מוזרה היא ויוצאת דופן. ואילו רש"י עוסק באדם העומד זקוף ותולש בשיניו פרי מן האילן, ולפיכך כתב כי הוא עובר על מלאכת תולש, שאינו מוזר כל כך (שו"ת "הר הכרמל" שם).

כיצד אוכלים "מחובר", הרי אם אכל כבר אינו מחובר? נחתום בקושיה חריפה שמציג המהר"ל דיסקין זצ"ל (שו"ת מהר"ל דיסקין קונטרס אחרון סי' ל"ו) לכל לומדי הסוגיה. האוכל תרומה המחוברת לקרקע - פטור, כך נאמר בסוגייתנו. ויש להבין, כיצד יתכן שאדם אוכל "מחובר", הלא הוא נגס בפרי וכעת נמצאת בפיו תרומה שאינה מחוברת?

אכילת פרי עם הענף: מחמת קושיה זו הוא נאלץ לחדש, כי גמרתנו עוסקת במקרה נדיר ביותר: היהודי הלזה, הכניס את הפרי לפיו, בעודו מחובר לענף הדקיק ששימש לו כמקור יניקה מן הקרקע, ורק כאשר הפרי הגיע לבית הבלעיה, הוא בלעו ותוך כדי כך נתלש הפרי מן הענף. מעולם לא היה הפרי בפיו כשאינו מחובר... [נתייעץ אמונה" פרק י"א ס"ק רל"ו, בשם מרכבת המשנה].

דף עג/ב לרבות את העובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראל

תוקפם של נדרי ושבועות בני נח

בגמרתנו אנו למדים, כי חז"ל דרשו מן הפסוק (ויקרא כב/יח) "איש איש" - "לרבות עובדי כוכבים שנודרים נדרים ונדבות כישראלי". בעלי התוספות (עבודה זרה ה/ב ד"ה "מניין למחוסר אבר שאסור לבן נח") מפרשים, כי כוונת הגמרא אינה רק כפשוטה, שנוכרי רשאי להביא קרבנות, אלא מפסוק זה למדים, כי נוכרי הנודר להביא קרבן לבית המקדש, נדרו חל, וחובה עליו למלא אחר נדרו [ועיי' בגליון השי"ס לרעק"א זצ"ל].

דין זה טעון הסבר. הגויים מצווים בשבע מצוות בני נח בלבד, איסור התורה "לא יחל דבריו" האוסר על יהודי להפר את מוצא שפתו, לא חל על הנכרים (ירושלמי נוזר פ"ט הל' א', תוס' נוזר סא/ב ד"ה "הניחא למי"ד"). מה תוקף, יש איפוא, לנדריו.

מספר תשובות בדבר, כותב הגאון רבי אשר וויס שליט"א. ראשית, יתכן לפרש, כי למרות שהנוכרי אינו מצווה במצוות לא תעשה "לא יחל", בפסוק זה, "איש איש", התורה הורתה, כי נדרי קרבנותיו חלים בשונה משאר נדריו (מנחת אשר, בראשית, סי' ל"ד, אות ד').

אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט: אולם, בעל ה"אבני מילואים" (סי' א' ס"ק ב' ועיי' קהילות יעקב עבודה זרה סי' ב') כתב הגדרה נרחבת מזו. לדבריו, יתכן שנוכרי חייב בכל נדריו הנוגעים לענייני הקדש, ולא רק בנדרי קרבנותיו. כלומר, גם אם הוא נודר נכסים לבדק הבית, נדרו חל, שכן, בדברים הנוגעים להקדש ולקרבנות [וצדקה, לדעת חלק מן הפוסקים], חל שיעבוד ממון על נכסי הנודר, מחמת הכלל הידוע "אמירה לגבוה כמסירה להדיוט". כלומר, הנודר לשמים, הרי זה כאילו ביצע פעולה בממון והעבירו ליעדו. לפיכך, למרות שהנוכרי אינו מצווה ב"לא יחל", אם נדר לתת חפץ מסוים, חל קניין ממון על חפץ זה, ואם התחייב לקנות קרבן, או התחייב נדבה, חל שיעבוד בנכסיו לקיום חובתו.

[הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל מרחיב עוד יותר את חובתו של הנוכרי לקיים את נדריו. לדבריו, לא זו בלבד שנדרי קרבנותיו חלים, אין די בכך שגם נדרי ההקדש שלו משעבדים את ממון, אלא הוא מחוייב לקיים את כל נדריו, כשם שיהודי חייב לעשות כן! את טעמו הוא מבסס על דברי חז"ל (יבמות קט"ב נדרים כ"א ועוד), ש"הנודר נדר כאילו בנה במה". הראשונים מפרשים, כי הכוונה לבונה "במה", מזבח, בשעה שבית המקדש כבר קיים. אולם, קיימת גרסה ברש"י על מסכת נדרים, שאינו בדינו, כי הוא פירש שהכוונה היא שהנודר, הרי הוא כבונה מזבח לעבודה זרה: (ראה "בית יוסף" יו"ד סי' ר"ג). ממילא, אומר הגר"ש קלוגר, גם הנוכרי מצווה לקיים את נדריו, שאם לא כן יכשל באבזריהו של עבודה זרה ("נדר זריזין" נדרים ח, ועיי' "מנחת אשר" להגר"א וויס שליט"א, סי' ל"ד ס"ק ה', מה שהעיר על דבריו)].

ומה בדבר שבועות של נוכרים. מן התורה אנו למדים כי שבועותיהם חלות, אם לא כן, מה טעם אבימלך ביקש מאברהם אבינו שישבע לו, וכן עשו ליעקב, ועוד. לנושא זה נדרשו ה"משנה למלך" (הלי מלכים פ"י הל' ז') וה"פנים יפות" (מטות) וה"משנה למלך" מצדד, כי יתכן שנוכרי הנשבע בשם ה' חייב לקיים את דבריו, שאם לא עושה כן, הרי זה בכלל "מברך את ה'", שהוא משבע מצוות בני נח.

שבועות שבין אדם לחבירו: אמנם, ה"כלי חמדה" כותב בספרו "חמדת ישראל" (דף פ"ח), כי בני נח אינם חייבים לקיים כי אם שבועות שבעיניינם שבין אדם לחבירו, שבועות אשר נעשו לחיזוק בריתות וקניינים, והם בכלל ה"דינים" - המשפטים - שבני נח נצטוו לתקן לעצמם כדי שלא יוצר מצב שאיש את רעהו חיים בלעהו [ראה בהרחבה ב"ק קיג/א. ועיי' בשו"ת "אבני נזר" יו"ד סי' ש"ו וב"משך חכמה" יתרו יט/ז].

שלושים מצוות בני נח, היכן הן? לסיום, נציין ידיעה חשובה. להלכה נפסק, כי בני נח לא נצטוו אלא בשבע מצוות. אולם, עולא (חולין צ"א) אומר, כי "שלושים מצוות קיבלו עליהם בני נח". רש"י (שם ד"ה "שלושים מצוות") כותב, כי שלושים מצוות אלו "לא נתפרשו". אך הגאונים מנאום, ובכתב יד המיוחד לרב שמואל בן חפני, שחי בשלהי תקופת הגאונים, נמנים שלושים המצוות עם מקורותיהם, והמצווה החמישית במניין היא "שבועות שקר" ומקורה מן הפסוק (בראשית כ"א/כג) "ועתה השבעה לי באלוקים" (ראה באנציקלופדיה תלמודית סוף כרך ג' נספח לערך בן נח, ועיי' עוד דעות ודעות רמ"ע מפאני ששלושים מצוות אלו הם ענפים של שבע מצוות בני נח).

מאורות הדף היומי
בית מדרש
למגיד שיעור דף היומי סוכוטשוב

בשורה לתושבי אשדוד
הנגנו שמחים להודיע
על שיעור חדש בדף היומי
בביהכ"נ "תפלה למשה"
רח' רבי מאיר בעל הנס 42 - רובע ז'
בין השעות 21:30 - 20:45 בערב
ע"י מגיד השיעור
הרב יצחק זאב לנדא שליט"א
הציבור מוזמן

לעילוי נשמת

מרת **גיטל בריל** ע"ה

בת ר' אברהם נחום הלוי ז"ל
נקטפה כ"ג כסלו תשמ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרון ליסטנברג** ז"ל

ב"ר חיים פנחס ז"ל
נלב"ע כ"ד כסלו תשס"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **אסתר רייזל קולמן** ע"ה

ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע כ"ה כסלו
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה ידידו הר"ר דן
קולמן ומשפ' שיחיו בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **שמואל אלעזר מאיר** ז"ל

ב"ר אברהם מנחם ז"ל נלב"ע כ"ב כסלו תשנ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י ידידו הר"ר **יוסף מאיר** ומשפ' שיחיו - בני ברק

דף גמרא משלך לעילוי נשמת קרוביך ז"ל

נותרו ימים ספורים לסיום ההרשמה למסכת חולין
התאריכים שעדיין פנויים

ניסן	ב'	ג'	ה'	ו'	ז'	ח'	ט'	י'	יא'	י"ב'	י"ג'	י"ד'	ט"ו'	ט"ז'	י"ז'	י"ח'	י"ט'	כ'	כ"א'	כ"ב'	כ"ג'	כ"ד'	כ"ה'	כ"ו'	כ"ז'	כ"ח'	כ"ט'	ל'

אייר	א'	ב'	ג'	ד'	ה'	ו'	ז'	ח'	ט'	י'	יא'	י"ב'	י"ג'	י"ד'	י"ה'	י"ו'	י"ז'	י"ח'	י"ט'	כ'	כ"א'	כ"ב'	כ"ג'	כ"ד'	כ"ה'	כ"ו'	כ"ז'	כ"ח'	כ"ט'

סיון	ה'	ו'	ז'	ח'	ט'	י'	יא'	י"ב'	י"ג'	י"ד'	י"ה'	י"ו'	י"ז'	י"ח'	י"ט'	כ'	כ"א'	כ"ב'	כ"ג'	כ"ד'	כ"ה'	כ"ו'	כ"ז'	כ"ח'	כ"ט'	ל'

לפרטים והרשמה ב"מאורות": **03-6164725** פקס: 03-5780243 דוא"ל: meorot@meorot.co.il

למנויים, תרומות והנצחות ובכל ענין
טל. 03-6160657

כתובת המערכת: רח' הרב וגמן 1 (פינת חתם סופר 5) ת.ד. 471 בני ברק טל 03-6164725 פקס 03-5780243
למנוי בדואר אלקטרוני meorot@meorot.co.il